

POLONYA'DA İSLAMOFOBİNİN YÜKSELİŞİ*

Serpil BARDAKÇI TOSUN

*Yrd.Doç.Dr., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İnsan Kaynakları
Yönetimi Bölümü, Türkiye*

Sevim BUDAK

Doç.Dr., İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Türkiye

ÖZET

Yakın geçmişten bu yana göçmen hareketlerinin odağında Müslümanlar ağırlıktadır. Müslümanlar yerleştikleri ülkelerde genellikle düşük statülü işlere aday halde, kendi ülkelerinde elde edemedikleri ekonomik beklentileri karşılamak üzere, Avrupa coğrafyasını hedef seçmektedirler. Ancak günümüzdeki göç hareketinin en önemli itici faktörlerinin başında İslam coğrafyasında yaşanan karışıklık ve savaşlar gelmektedir.

Müslümanlar daha önceleri göç ettikleri toplumun iş gücünün bir parçası iken, nesiller geçtikçe sayılarında ve sosyal yaşam koşullarında artışlar olmuş, iş gücü kaynağı vasfından çıkarak toplumun bir parçası olma hakkını talep eder hale gelmişlerdir. Onların bu durumu, Avrupalı toplumlarda zaman içerisinde göçmen karşıtlığı genel başlığı altında İslam'a ve Müslümanlara karşı bir fobik anlayış gelişmesine neden olmuştur. Bunun arka planında pek çok neden bulunmaktadır; servet paylaşımı, daralan ekonomik yapı, işsizlik, kimlik, entegrasyon sorunları ve radikal dini grupların saldırıları vb. Tarihi ve kültürel geçmişte de Avrupa'nın İslam ile olan ilişkilerinin seyri de göz önüne alındığında göçmen denildiğinde genelde Müslümanlar akla gelmekte olup sonuçta da bir İslamofobi

* Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi, SBE, Avrupa Birliği Hukuku Anabilim Dalı, "Avrupa'da İslamofobi Üzerine Tartışmalar ve Polonya Örneği", 2016, Doktora tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

ortaya çıkmıştır. Son yıllarda Müslümanların Avrupa genelinde görünürlüklerinin artması ve bazı şiddet eylemlerinde adlarının geçmesi ile yükselişe geçmiştir.

Bu çalışmada Polonya'da yükselmekte olan bir İslam karşıtlığı olduğunu, İslamofobi yükselişinin artan göçün ve bu göçe bağlı sosyolojik yansımaların sonucu olduğunu, İslam karşıtlığının dayanaklarının geçmişe göre değişim gösterdiğini, bu değişim Polonya'da yaşayan Müslümanlar ve Türkler kapsamında incelenerek açıklanmaya çalışılmaktadır. Çalışmayla ilgili gözlemler, Müslüman ve Türk göçmenlere halkın bakış açısıyla birlikte, İslamofobik yaklaşımlar örneklendirilerek, göçmenlerin de Polonya halkına bakış açıları verilmeye çalışılmıştır. Polonya'da İslamofobinin diğer ülkelerle benzerlikler gösterip göstermediği, bunun yükselişine etki eden unsurlar, toplumdaki yansımaları, görünürlülüğü ve toplumsal olaylar da etki edip etmediği irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Polonya, İslam Karşıtlığı, Göçmenler, İslamofobi

THE RISING OF ISLAMOPHOBIA IN POLAND

ABSTRACT

Since the recent past, Muslims have been at the center of immigrant movements. In countries where they are located, Muslims usually target European geography as a candidate for low-status jobs, to meet the economic expectations they can not obtain in their own countries. However, at the beginning of the most important driving factors of today's migration movement are confusion and wars in the geography of Islam.

While Muslims were a part of the work force of the society to which they migrated earlier, as generations grew in numbers and social conditions, they became increasingly demanding the right to become a part of the society by becoming a labor power resource. This has led to the development of a phobic understanding of Islam and Muslims in the European societies under the general title of anti-immigration over time. There are many reasons behind this; wealth sharing, declining economic structure, unemployment, identity, integration problems and attacks of radical religious groups, and so on. Historically and culturally, when the course of Europe's relations with Islam is taken into consideration, when it is said that immigrants are Muslims in general, Muslims come to mind and eventually an Islamophobia has emerged. In recent years, the visibility of Muslims throughout Europe has increased and the names have passed through some violent acts.

In this study, it is tried to explain the rising anti-Islamism in Poland, the increasing migration of the rise of Islamophobia and the result of the sociological reflections connected with this aim, that the basis of the anti-Islamism changes according to the past and this change is analyzed within the scope of Muslims and Turks living in Poland. Observations related to the work were tried to give Islamic and Turkish immigrants an example of Islamophobic approaches with the point of view of the people and to give an overview of the immigrants to the Polish people. The fact that Islamophobin has shown similarities with other countries in Poland and its influences on its rise have been examined whether it reflects on society, its visibility and social events.

Key words: Poland, Anti-Islam, Immigrants, Islamophobia

1. GİRİŞ

Günümüz Avrupa coğrafyasında yoğun bir göçmen hareketliliğinin bulunması, göç ve göçmen odaklı önemli olay ve gelişmelerin bulunması, Avrupa'nın göçmen ve göçmenlerle olan ilişkileri, çeşitli nedenlerle yoğun miktarda göç alması, göçmenlerle ilgili olarak gelinen noktada derin sorunların bulunması, sürdürülebilir politikaların üretilmeyişi ve nihayet İslamofobinin göçmenlerden kaynaklanması başlıca faktörler olarak etkili olmuştur. Ayrıca bu konuda pek çok akademik çalışmanın yapılması, yeni nesil ırkçılık bağlamında Avrupa'da hareketlilik gözlemlenmesi, son derece dinamik olması ve göçe neden olan faktörlerin değişimler göstermesi dikkat çekicidir.

Bu çalışmada Polonya'nın tercih edilmesinde eski Doğu Bloku ülkelerinden biri olması ve 2004 yılında AB üyesi olmasından sonra yaşanan gelişmelerin seyrine olan ilgidir. Öte yandan Polonya'yı araştırmaya değer kılan diğer bir husus, ülkenin Doğu Bloku yıllarından kalma az gelişmişlikten kurtulma ve kalkınma çabalarında izlediği üretime dayalı kalkınma modelinde başta AB menşeli olmak üzere yabancı sermayeye ve iş gücü göçüne kapılarını açması ve yine AB ülkelerine göre esnek politikalar izlemesidir. Yabancı sermaye ile birlikte doğal sonuç olarak göçmen kabulleri ve göç hareketlerinin yaşanması araştırmaya değer bulunmuştur. Bir başka gerekçe ise Polonya, diğer AB ülkeleri gibi sadece göçün hedefi değil aynı zamanda daha iyi bir iş, yüksek gelir ve daha rahat bir yaşam gibi gerekçelerle diğer AB ülkelerine göç veren durumunda olmasıdır. Bu yönü ile Polonya hem göç alan hem göç veren bir ülkedir.

Araştırmaya değer görülen ve dikkat çeken yönlerinden biri olan bu durum göç alıp-veren yapısı nedeniyle göçmen iş gücü ve kendi toplumunda da sınıflaşmaların görülmesidir. Zira Polonya vatandaşları kendi ülkelerindeki koşullardan memnun olmadığı için AB içinde göçmen olmayı seçerken, onların razı olmadığı şartları elde edebilmek için Birlik dışından gelen göçmenler hayati risklere maruz kalmak pahasına bu ülkeye gelmeye çalışmaktadır.

Polonya, kalkınmada göçmen kabulü politikaları ile Avrupa Birliği'nin göçmen konusunda yumuşak karnı olduğu için diğer ülkeler nezdinde sert eleştirilere maruz kalmış bir ülkeyken araştırmanın yazım sürecinde bile dönüşüm ve değişim göstererek göçmen politikalarında farklılıklar göstermiştir.

Avrupa'da medya ve sivil toplum kuruluşlarının göçmenlere karşı sergilediği tutumlar İslamofobinin derinleşmesine ve göçmen karşıtlığının toplumun farklı kesimlerince siyasal olarak kullanılmasına neden olmaktadır. Bundan dolayı göçmen eksenli politikaların hedefinde Müslüman toplum bulunmakta ve yöntem olarak güvenlik eksenli politikalar öne çıkmaktadır. Bu politikaların başında Avrupa Birliği'nin, göçmen konulu tüm meseleleri artık sınır güvenliği ve asayiş bağlamında ele alması gelmektedir. Bunun da gerekçesi Müslüman menşeli olayların sansasyonel şiddet eylemlerine dönüşmesidir.

2. YÖNTEM

Polonya'daki göçmen profilleri incelediğinde; nüfus yapısı, eğitim düzeyi, coğrafi ve ekonomik şartlar, genel göç karakteristiği, bağlı buldukları gruplar, etnik kökenler, köyden gelenler, büyükşehirden taşınanlar, üst düzey eğitimliler, ilkokul mezunları, orada doğanlar,

yabancılarla evlenenler, Türk kimliği ön planda olanlar, asimile olanlar gibi birçok kişilikle karşılaşmıştır.

Bu nedenle birkaç ölçüt belirleyerek örnekleme daraltmaya karar verilmiştir. Sınırlandırmaya giderken görüşme yapılan kişiler arasında en çok bilgi verenler ve açıklama yapanlar ayrılarak, sınırlı ya da az bilgi verenlerden ise genel anlamda istifade edilebilecek nitelikteki açıklamalar dikkate alınmıştır.

Çalışma sınırlandırılırken eğitim düzeyi, kimlik koruma, sonradan gitmiş olma, asimile durumu ve sosyal uyum durumu ölçüt alınmış ve görüşülen kişilere bu bağlamda karışık sorular yöneltilmiştir. Ancak görüşme yapılan katılımcıların genel olarak halen eski Polonya'dan izler taşıdığı ve konuşması halinde sorun yaşayacağı endişesi taşıdıkları tespit edilmiştir. Öte yandan ülkede resmi olarak dahi tahminden öteye geçmeyen çok sayıda yasal olmayan yollardan gelen göçmen bulunduğundan bunlar görüşmeler esnasında oldukça çekimser davranmışlardır.

Asıl araştırma alanı olarak belirlenmiş olan listedeki, göçmenlerin Polonya'da en çok buldukları iki şehir belirlenmiştir. Çalışma kapsamına alınan şehirler Türk nüfus sayısına göre tespit edilmiş ve bu şehirler Varşova ve Krakow olarak seçilmiştir. Ayrıca esas olarak bu iki şehir alınmış olmakla birlikte çeşitli sebeplerle tanışma olanağı gerçekleşen ve başka şehirlerde yaşayanlar hakkında bilgi alabilmek için esnek davranılmış, gözlemler yazılı hale getirilirken de şehir şehir ayrı gruplandırma yapılmamıştır.

Sorular oluşturulurken belli bir sıralama yapılmamıştır ve kaynakların bir sonraki soruyu tahmin etmesini engellemek, olduğu gibi aktarmasını sağlamak, farklı konularda konuşarak bize güvenmelerini sağlamak için karışık olarak ve sohbet içinde sorulmuştur.

Gündelik yaşam alışkanlıklarından, deneyimlerine; yaşadıkları ayrımcılık örneklerinden inanç ve kimliğe; medeni ilişkilerden çocuklarına; yaşam standartlarından alışveriş alışkanlıklarına; eğitim düzeylerinden yabancılarla evlenenlerin aile içerisindeki yerlerine; çocuklarına isim belirlerken yaşadıklarından uyum sorunlarına kadar birçok konuda sorular yöneltildi ve bunların bir kısmı izin istenerek kayıt altına alındı, buna müsaade etmeyenlerin ise konuşmalarının bir kısmı not edildi, bir kısmı ise oluşturulan formları kendileri doldurmayı tercih etti.

Bu ülkede benzer bir konuda araştırma ve çalışma yapacaklar için karşılaşılabilecekleri zorlukların bir kısmını anlatabilmek ve hazırlıklı olmalarını sağlayabilmek amacıyla bazı ipuçları vermekte fayda vardır. Öncelikle yazılı soru metinleri ve form gibi araçlara karşı katılımcılar ilgisiz ve sorun yaşayabilecekleri endişesi ile çekimser hatta reddedici davranmaktadır. En ideal yöntem sorgu şeklinde olmayan sohbet ve karşılıklı paylaşımlar olmaktadır.

Çekingen tavırlar gösterenlerin araştırmacıya güvenebilmeleri için bazen birkaç kez iş yerlerini ya da evlerini ziyaret etmek zorunluluğu olabilmektedir. Katılımcıların araştırma kapsamında gösterdikleri tavırlar bazen dikkat çekici olabilmektedir. Zira bazı katılımcılar soru formlarını istekli ve memnuniyetle doldururken, Polonya'lı kaynakların bazıları ise

özellikle kayıt cihazını gördüklerinde araştırmacıyı eski Polonya etkisi ile casus veya devlet görevlisi gibi karşılayabilmekte ve hatta kovabilmektedir.

Çalışma esnasında görüşme yapılmak istenen kişilerden bazılarının şu davranışları ilginç bulunmuştur; güvenliği çağırıp işyerinden dışarı attırmak isteyenler, kayıt cihazına şarkı söyleyenler, “*ben şimdi meşhur mu olacağım*” diyenler, Türkçe bildiği halde etnik köken farklılığı nedeniyle kendi anadilinde soruları yanıtlayanlar, ücreti mukabil çeviri yaptırdığımız kişilerin ilginç tavırları, bazı resmi kurumlarda kalemlere kadar alınıp Türkiye casusu muamelesi yapılması, “*yazdıklarınızı basmadan görmeliyiz, aksi takdirde dava açarız*” şeklinde tehdit edenler vb. Bu tutumları ilginç bulmakla birlikte saygı ile karşılamak gerektiğini düşünmekteyiz. Zira öncesinde Doğu Bloku olan bu ülkede, böyle bir çalışma kapsamında araştırma yapmak haliyle güç olmaktadır.

Araştırma kapsamında çeşitli sosyal paylaşım sitelerinde Varşova’da ve diğer Polonya şehirlerinde yaşayan Türklerin üye olduğu gruplara üye olunarak onlara bu mecralardan sorular yöneltilmiştir. Bazılarından olumlu ve yardımcı cevaplar alındığı gibi bazılarından da olumsuz cevaplar alınmış hatta resim olmadığı halde sosyal medya profilimizde kadın ismi olduğu için gereksiz tekliflere maruz kalınmıştır. Diğer yandan Varşova’daki görüşmelere eşiyile gelenler, elinde çiçek getirenler ya da görüşme talebini katı bir tutumla reddedenler olmuştur.

Bütün bu gerekçelerle, çalışmanın hazırlanması süresince gerek basılı gerek elektronik ortamda bir anket çalışması hazır tutulmakla birlikte, çalışma için nicel değil nitel yöntemlerin daha gerçekçi ve yerinde sonuçlara götüreceği görülmüştür. Bu nedenle, insanların kendilerini daha rahat hissettikleri ve alışkın oldukları bu yöntemin işler kılınması tercih edilmiştir. Resmi yetkililere yöneltilen sorular yazılı olarak yöneltilmiştir. Veriler asıl olarak derinlemesine görüşme ve odak gruplar üzerindedir.

Göçmenliğin hassas bir konu olduğu bu dönemde belirli bir güven tesis etmeden kaynak kişilerin samimi biçimde kendilerini ifade ettikleri bir görüşme gerçekleştirmek oldukça zor olmuştur. Sorular hazır ve yazılı olmasına rağmen, cevapların alınması için katılımcının kendini rahat hissedileceği bir konuşma ortamı sağlanmaya çalışılmış ve görüşmeler katılımcıların kendi hikayeleri üzerinden gerçekleştirilmiştir. Ancak ana soru ve konulardan uzaklaşılmasına özen gösterilmiştir. Bu nedenle yapılan görüşmeler yarı yapılandırılmış¹ olarak tanımlanabilir.

Alan çalışmasında, yoğun biçimde gözlem tekniğinden de faydalanılmıştır. Saha araştırması olarak da anılan gözlem; araştırmacının şimdiki zamanda ve çoğu kez

¹ “Yapılandırılmış görüşme; görüşülen kişilerle bir form çerçevesinde, belirli bir konu odağında ve önceden planlanmış bir bağlamda gerçekleştirilir. Yapılandırılmamış görüşme ise sohbet ya da anlatı havasında, doğal bir ortamda, o anın gereklerini yerine getirerek, kişiyi ilgileri yönünde konuşmaya teşvik edecek biçimde gerçekleşen görüşmedir. Serbest görüşme de denir. Görüşmelerim belirli bir sorun etrafında örülse de, görüşmelerin çoğu zaman, biçim ve içerik yönünden serbest bir ortamda gerçekleşmiştir. Bu yüzden de bu görüşmelere yarı yapılandırılmış diyebiliriz.”

araştırmacının kendi kültürü içindeki küçük ölçekli toplumsal ortamları doğrudan gözlemlediği ve onlara katıldığı bir nitel araştırma tarzıdır. (Neuman, 2014: 541)Uzun bir zamana yayılan bu süreçte (bu çalışma için 5 ay Polonya’da kalınmıştır) insanların hayatları, hayalleri, hobileri, umutları, korkuları ve dünyaya bakış açıları hakkında bilgiler edinilir.

Bu araştırmanın da yöntemi olan nitel araştırmalarda örnek olayları yoğun biçimde inceleyebilmek için, büyük sayıda örnek olay arasından temsili bir örneklem seçmek esastır. Örneklem keyfi ya da tesadüfi seçilebilir. Örneklem türleri olasılıklı olan ya da olmayan biçimde ayrılır. Bunlar basit tesadüfi–sistematik ya da temelli-amaçlı örneklem biçiminde de sınıflandırılır. Nitel araştırmalarda araştırmacının örneklem büyüklüğünü önceden belirlemesi zor ve örneklem alınıldığı daha büyük grup veya nüfus hakkında kısıtlı bilgiye sahip olmasından hareketle daha çok rastlantısal ya da basit-tesadüfi örnekleme başvurulur.

Buradan hareketle görüşülecek kişiler seçilirken nitel araştırma örneklem türlerinden kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Neuman, Kartopu Yöntemi’ni, küçük başlayıp karlar üzerinde yuvarlandıkça büyüyen ve daha fazla kar toplayan bir kartopu analogisine dayandığını ifade etmektedir. Bu örnekleme, ulaşıma güçlüğü çekilen kişilere aynı konumda olan ve görüşmeyi kabul eden kişiden alınan yardımla ulaşılması noktasında işlevseldir. Bir ağdaki örnek olayları seçmek için kullanılan kartopu örnekleme çok aşamalı bir tekniktir. Bir ya da birkaç kişilik örnek olayla başlar ve başlangıçtaki örnek olaylarla bağlantılar temelinde yayılır. (Neuman, a.g.e.:325)

Kartopu örnekleme belirli bir alandan ve belirli isimlerden başlayarak referans gösterme yoluyla başka alanlar ve isimlere ulaşma söz konusudur. Bu yöntemin yaptığımız çalışma açısından son derece verimli işlediğini belirtmekte fayda vardır. Neuman’ın çalışmasında bahsettiği toplumsal bağlar ve bağlantılar, ele alınan grupta her ne kadar işlevsellik göstermese de (çünkü gözlemlerimize göre Polonya’da yaşayan Türk göçmenler genel olarak birbirine duygudaşlık ağı içerisinde yaşamıyorlar),bu topluluğa üye olmak (Türk olmak) bu ağ içerisinde hareket ve iletişim kolaylığı açısından ilk ve önemli bir basamaktır.

Sonrasında bu ağın önemli isimlerinden birine ulaşmak, sonraki görüşmeler için çok büyük oranda kolaylaştırıcı işlev görmüştür. Polonya’da ilk resmi görüşmeler Polonya Büyükelçisi* ile başlamış ve kendisinin yönlendirmesi ile Varşova Üniversitesi’nden bir Türk akademisyen* sayesinde Varşova’da birçok isme ulaşma olanağı elde edilmiştir.

Bu isimlerle başlatılan görüşme ağı, her bir görüşmede alınan yeni isimlerle genişletilmiştir. Dolayısıyla ulaşılan kişiler ve bunlardan elde edilen bilgiler ve görüşme neticeleri kartopunun bu ilk isimleriyle başlamıştır. Derinlemesine görüşmelerde belli soru kümelerinden ziyade kapsamlı bilgi edinmeye ilgi duyulan konular vardır. Kabaca bu prensibi kullanarak mülakatçı görüşmesi, katılımlı ya da genel gözlem ve kısmen sözlü tarih gibi nitel araştırma yöntemlerine dayanır. Bu çalışmanın hareket noktası da sadece gözlemlenen ve

* Prof. Dr. Yusuf Ziya Özcan.

* Prof. Dr. Öztürk Emiroğlu

üstüne veriler edinilen durumu betimlemek değil, Müslümanların ve Türk göçmenlerin göç süresinde ve kent ortamında yaşadıkları sorunları dile getirerek ilgili kurumların bu sorunlara eğilimini sağlayarak, Avrupa’da yükselen İslamofobik unsurlara dikkat çekmektir.

Çalışma bu hali ile asıl olarak kartopu yöntemiyle ulaşılan kişiler üzerinde derinlemesine yapılan görüşmelere dayanmaktadır. Çünkü Nitel Araştırma, saha araştırması olarak da tanımlanır ve katılımcı gözlemin yoğun olarak kullanıldığı araştırma yöntemidir. Bu çalışmada görüşme yapılan kişiler “kaynak ya da kaynak kişi” olarak gösterilmiş ve kişilerin isimleri, çalıştıkları iş yeri isimleri kendileri istemedikleri ve göçmen oldukları için başlarına sorun açılacağı endişesiyle tereddüt ettikleri için kullanılmamıştır. Kaynak kişiler ilk olarak göçmenler adına konuşabilecek düzeyde olanlardan - akademisyenler, çeşitli Türk Derneği üyeleri, Elçilik çalışanları, iş adamları ve genel olarak itibar gören kişilerden oluşmaktadır. İkinci grup ise bunların içerisinde olmayan fakat göçmen olduğu için belirli bir fikir sahibi olan, yaşadıklarını temellendirerek anlatabilen kişiler arasından seçilmiştir.

Sonuncu grupta yer alan kişiler arasında göçmen ailenin mensubu olarak Polonya’da doğmuş, geneli yansıtabilecek inanç, kültür ve kimlik sorunlarıyla yüzleşebilmiş ve bunlardan örüllü bir hikayeye sahip olanları ön plana çıkarılmıştır çünkü bunlar arasında kendi anadilini konuşamayan ve adet, gelenek-göreneklerini bilmeyen çok fazla kaynak bulunduğu görülmüştür. Görüşmelerden genel bir kaynak profili çıkarılmış olup ileride verilecek bilgiler bu gruplandırılmalar üzerinden anlatılacaktır.

3. GÖÇ, İSLAMOFOBİ VE BULGULAR

3.1. Göç

Dünyanın gelişmiş bölgeleri olarak kabul gören AB ülkelerine bakıldığında nüfusun yaşlanma eğilimde olduğu ve az gelişmiş ülkelerdeyse tam tersine genç ancak demografik nitelikleri zayıf nüfusun arttığı görülmektedir. Bu demografik zıtlık göçü yönlendiren diğer önemli bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır. (Toksöz ve diğ.,2012:145)

Başta Almanya olmak üzere Avrupa ülkeleri, yeniden yapılanma ve kalkınmanın sağlanması için, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra dışarıdan insan kaynağı sağlamak amacıyla, kontrollü olarak göç almıştır. Ancak son yıllarda yaşanan ekonomik ve güvenlik gibi nedenlerle Ortadoğu ve Afrika ülkeleri başta olmak üzere Avrupa’ya yasa dışı göç akını yaşanmaktadır.

Bu durumun başlıca nedenleri arasında Avrupa’nın istikrarlı ortamı ve güvenli olmasının yanı sıra dünyanın önemli bir üretim ve pazar alanı olması hem göçmenlerin hem de sığınmacıların yoğun ilgisini çekmektedir. (URL 1:2014)

Öte yandan bu göç akınının ortaya çıkardığı sonuçlardan biri olan insan kaçakçılığı faaliyetleri, suç örgütleri eliyle her geçen gün artmaktadır. Bu suç örgütleri, insanlara daha iyi bir yaşam vaadiyle Avrupa Birliği içinde faaliyet göstermekte olup, göçle mücadelede üye devletlerin daha çok kaynak kullanmasına ve katı kuralların geliştirilmesine neden olmaktadır. Bu kapsamda Avrupa Konseyi göçmen ve sığınmacılara karşı önlemler almakta, göçe yol açan nedenlerle etkin mücadele edilmesinde Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek

Komiserliđi ile yakın işbirliği halinde kalıcı çözümlerin yollarını aramaktadır. (Kolukırık,2014:37-39)

Günümüzde Avrupa Birliđinin izlediği göçmen politikalarında çeşitlilik ve kültürel öğeler büyük bir referans kaynağı olarak görölmektedir.(Utan,2016a:3) Ancak Avrupa'nın kendi içinde ortak kimlik oluşturma serüveni ve var olan tarihi müştereklerini kültüre dönüştürme çabalarında “çok kültürlülük” sorunsalının kaynağı gibi görülen göçmenler bir engel oluşturmaktadır. Çok kültürlülük kavramının kökeni ise tarihi bir ortak geçmişe dayanmaktadır. Nitekim Avrupa kültürü ya da Avrupalılık şeklinde tanımlanan olgunun farklı kültürel etkileşimlerden doğmuştur. (Brague,:123)

Bu açıdan bakıldığında Avrupa kültürünün sanattan mimariye, edebiyattan bilime birçok dış unsuru bünyesinde bulunduran bir yapıya sahip olduğu ve homojen olmadığı açıkça söylenebilir. Birlik üyesi devletler, göçmen kabullerinde daha çok nitelikli insan kaynağı temini saikleri ile hareket etmekte, kalkınma stratejileri kapsamında, milli ve bölgesel önceliklerini ilk sırada ele alarak kendine özgü politikalar geliştirmektedir.

Günümüz koşullarında ise göç kavramı Avrupa'da nitelikli insan kaynağı olmaktan çıkmış, tersine işlemiş ve bir tehdit olarak algılanmaya başlamıştır. Gelen göçmenlerle yerel halk arasındaki sosyo-kültürel farklılıklar endişe yaratmış ve uyum sorunları ortaya çıkmıştır. (Marchesin, 2003:428)Günümüzde sivil haklardan yoksunluk, siyasal baskılar, insan hakları ihlalleri, yoksulluk ve etnik-dini çatışmalar gibi nedenlerin, insanları diğer ülkelerde daha iyi yaşamsal koşulları elde etme arayışına itmesiyle yoğun bir göçmen hareketliliği yaşanmaktadır. Göçün hedefi olan ülkeler ise, yoğun göç hareketine karşı vize, engelleri, sıkı sınır kontrolleri, oturma izinlerinin zorlaştırılması gibi önlemler almaktadır. Ancak itici faktörlerin şiddeti, bu önlemlerin etkinliğini azaltmaktadır. Nitekim ölüm tehlikesi pahasına göç hareketleri buna örnektir. Dolayısı ile göç etme isteğindeki zorunlu şartlar beraberince yasa dışı göç ve yasa dışı insan ticareti problemlerini ortaya çıkarmaktadır. (Özcan, 2004:146)

Avrupa Birliği'nin göçmen politikaları küresel anlamda yaşanan sosyal, siyasal ve politik gelişmelerden etkilenerek değişimler göstermektedir. Nitekim dünyada geniş yankı uyandıran ve güvenlik, dost, düşman, müttefik, tehdit gibi daha pek çok kavramın yeniden tanımlanmasına neden olan, ABD'de yaşanan 11 Eylül 2001'deki saldırılar göçmen politikalarında değişimi başlatmış ve ardından 2004 yılında Madrid, 2005 yılında Londra ve 2015 Ocak ayında Fransa'da gerçekleştirilen saldırılarla birlikte değişim süreci ivme kazanmıştır.

Eurostat verilerine göre dış göçün en fazla görüldüğü ülkelerde, Suriye, Irak, Afganistan, Eritre'den gelenlerde de görüldüğü gibi istihdam oranının beklentiyi karşılamadığı, halkın çoğunun yoksulluk sınırında olduğu, mezhepsel ve etnik çatışmaların bulunduğu, iç karışıklıkların yaşandığı ve aktif dış siyasetin olmadığı görülmüş ve bu ülkelerin de kitlesel göçe neden olduğu tespit edilmiştir.

Amerika'da yaşanan 11 Eylül terör saldırıları Dünya kamuoyunda göçmenlerle ilgili kararlarda negatif bir etki meydana getirmiş ve saldırı sonrasında oluşturulan göçmen politikaları evrensel göçmen hukukundan, güvenlik hukukuna dönüşmüş ve değişim

göstermiştir. Bu olaya kadar, geçmişten gelen ve genetik kodlara dayalı olan ayrımcılık, Müslüman göçmen menşeli bir eylem olarak kabul edilmiş bir İslam korkusu ve İslamofobiyi ortaya çıkarmıştır. Böylece tüm insani değerlerin toplumlarında kabul görmesi için çalışan AB’de geriye doğru bir seyir göstermiş ve güvenlik adına özgürlüklerden feragat ederek negatif tutumlar sergilenmiştir.

3.2. İslamofobi

İslamofobi kelime olarak İslam’dan korkma ve endişe etme anlamına gelmekte ve genel olarak da İslam dini ile birlikte Müslümanların genelinden korkma ve istenmemesini ifade eden “Xenophobia” kavramının türevi olan ve genel kabul gören anlamıyla yabancı korkusu ve düşmanlığını kapsayan bir kavramdır. İslamofobi, Avrupa’nın klasik ırk anlayışının yerine ikame edilen ve kendi toplumunda bir kimlik üretmek için birleştirici etkisinden yararlanılmaya çalışılan olumsuz motive aracı biçimde kullanılmaktadır. İslam’a refere edilmiş her şiddet eylemi, Avrupa’da Müslüman toplum üzerindeki baskıyı artırmaktan öteye gitmediği için bunun dine hizmet değil açık bir terörist eylem olduğu pek çok Avrupalı lider ve aydın tarafından dile getirilmişse de İslamofobi suiistimal edilmekte ve her geçen gün yükselmektedir.

İslamofobi ve buna sebep olduğu düşünülen göçmen ve göç olgusu, uzun ve derin bir geçmişi bulunan, Avrupa’da yükseliş gösteren, hem Avrupa Birliği içerisinde hem de dünya kamuoyunda yansımaları bulunan, politikalar geliştirilmesine neden olan önemli bir gündem maddesidir. Ayrıca İslamofobi, Birlik genelinde göçmen odaklı bir kavram olarak değerlendirilen, içerisinde ırkçılık temelli sosyal şiddet barındıran, aşırı sağcı siyasilerin istismar ettiği, halihazırda ve gelecekte pek çok sorun ve sonuçlar ortaya çıkarması beklenen bir fenomendir. Müslümanların ötekileştirilmesi, servet paylaşımı, entegrasyon ve kimlik kavramları ekseninde gelişen Avrupa’daki İslamofobinin, Ortadoğu ve Suriyeli sığınmacılar meselelerinden de beslenerek kronik bir sorun olma yolundaki ilerleyişi günden güne hızlanmaktadır.

Avrupa genelinde İslamofobi, terör ve diğer Müslüman göçmen kaynaklı hadiselerle tırmanışa geçmektedir. Polonya’da da hem İslam hem de göçmenlere yönelik fobik sosyal ve siyasal gelişmeler görülmektedir. Birlik üyesi ülkelerde İslam ve göçmenlere karşı gelişen ve şiddetten beslendiği görülen fobik tutumlar Amerika’daki gibi renge değil, etnisiteye dayalı ırkçılık olarak gözlemlenmektedir. Bu çalışmada sözü edilen durumların Polonya’da ne denli var olduğu, hangi düzeyde olduğu ve dinamikleri hakkında araştırma ve bulgulardan elde edilen sonuçlar ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

4. POLONYA

Genel olarak ele alındığında Polonya’ya ilk gidenler diğer ülkelerde olduğu gibi önce Avrupalıların yapmadığı ve ucuz iş gücü olarak görülen göçmenlerin çalıştıkları işlerde -ki bunlar kabaca kapıcılık, gündelikçilik, temizlik, inşaat işçiliği vb. -çalışmaktan çok şu anki yeni grupların da dahil olduğu lokantacılık, inşaat sektörü, kuruyemişçilik, giyim sektörü gibi küçük çaplı sermaye ile başlanılan işlerde çalışmışlardır.

Birçoğu, kendi hesabına çalışan küçük esnaflardan oluşmakta olup özellikle giyim sektöründe Laleli Esnafı olarak bilinenler öne çıkmaktadır. Polonya, gelişmekte olan bir ülke olduğu ve ekonomisini yabancı yatırımlara yönelik oluşturduğu için birçok Türk, küçük sermayeleriyle oldukça zengin pozisyonlara gelebilmiştir. Politik ortamın, Türk göçmenlere fırsat eşitliği sağlaması, Polonya'yı diğer Avrupa ülkelerinden ayırır ve göçmenlerin daha rahat koşullarda yaşamasına olanak sağlar. Araştırmamıza konu olan İslamofobinin; diğer ülkelere kıyasla bu ülkede henüz zarar verici boyutta olmaması da Türk göçmenlerin Müslüman kimlikleriyle toplumda çok daha rahat hareket edebilmesine olanak sağlamaktadır.

Polonya nüfusu etnik özellikleri açısından incelendiğinde, Avrupa'daki en homojen halklardan biridir. Nüfusun yüzde 98'i Polonya kökenli olup, diğer etnik gruplar ise genel olarak Alman, Ukrayna, Belarus ve Ermeni ağırlıklıdır. Son dönemlerde Vietnam ve Pakistan asıllıların sayılarında ciddi bir artış görülmüştür. Kırk yılı aşkın bir süre Komünizmin etkisinde kalan Polonya, Varşova Paketi'nin odağında, II. Dünya Savaşı'ndan yaklaşık 6 milyon kayıp ve büyük bir yıkımla çıkmıştır. Nazi Almanyası'nın en büyük toplama kampı olan Auschwitz de bu ülkededir. (URL 2, 2015)

Polonya, yüksek iş gücü potansiyeli ve umut vadeden ekonomisi ile iç ve dış politikada kendinden emin bir duruş göstermektedir. Öte yandan ABD ile olan ilişkilerinde kendi inisiyatiflerini kullanmakla birlikte, Avrupa'da güçlü bir oyuncu olma yolunda ilerlemektedir. (Rohland,2007:83)

Polonya'nın gelişen ekonomisi ve üretim performansı bakımından Avrupa'da "gizli büyük güç" olma yolunda emin adımlarla ilerlemektedir. Polonya özellikle son 15 yılda ekonomik ve siyasal olarak büyük ilerlemeler kaydetmiştir. Bu ilerlemede de geçmiş dönemlerde düşman oldukları Almanya'nın önemli desteğini almaktadır. Eski düşmanı, yeni iş partneri Almanya'nın büyük katkıları olmuştur. Çünkü Almanya iki binli yıllardan itibaren kendi sanayisinin önemli bir kısmını Polonya'ya kaydırmış, bu şekilde ülke hızlı bir şekilde sanayileşmiş ve büyümeye başlamıştır. Bu sanayi kolları arasında otomotiv firmaları başta olmak üzere pek çok endüstriyel tesis yer almaktadır. (Deşilmek,2014:39)

Polonya'nın göçmenlerle olan ilişkilerinde görece daha esnek politikalar izlemesi diğer üyeleri hep endişelendirmiştir. Bu nedenle AB ülkelerinin yasal göç konusunda daha kısıtlayıcı ve zorlaştırıcı politikalar ürettiği görülmektedir

Polonya'nın ekonomik göçle tanışmasının geçmişi henüz çok yenidir. Bundan dolayı idari makamlar ve genel politikalar bağlamında tecrübe edilmiş ve yerleşmiş bir mevzuatının bulunmadığı söylenebilir. Bu konu büyük çoğunlukla AB hukuku ile kendi iç dinamikleri arasında düzenlemeler yaparak çözülmektedir.

Yabancı bir ülkede kendilerini ve ailelerini geçindirmek zorunda olan yasa dışı göçmenler, çoğu zaman yerel iş gücüne oranla çok düşük bir ücretle, daha kötü koşullarda ve iş güvenliğinden yoksun biçimde çalışmaya razı olmaktadır. Bu durum onların iş gücü piyasasında suiistimal edilmesine yol açmaktadır. Ancak bu durum Birlik içinde gerçekleştirilen üretimde gereksinim duyulan maliyet azaltma girişimleri karşısında bir ikileme yol açmaktadır. Hâlihazırda yüksek üretim potansiyeli olan Polonya, bu konuda bir

merkez olurken aynı zamanda Birlik içine göç yolu açan ya da orta vade de açacak olan bir konumdadır.

Sosyolojik bakımdan Polonya, kendi vatandaşları için göç verme, göçmenler için ise hedef olma konumunda bulunduğundan sürekli bir hareketlilik vardır. Bu nedenle resmi makamlar üretim artışında gereksinim duyulan vasıflı ve ucuz iş gücünü temin ettikçe, makro seviyede kazanımlar elde edildiği için diğer Birlik üyeleri kadar sıkı politikalar uygulamıyordu ama mülteci sayısındaki hızlı yükseliş Birlik üyeleriyle ortak hatta yer yer daha sıkı tedbirler almasına neden oldu.

Polonya dine bağlılık konusunda Avrupa'da dikkat çeken, en dindar ülke olarak tanımlanmaktadır. Ülkenin yüzde 96'sı Katolik Hristiyanlardan oluşmakta ve yaklaşık yüzde 80'i Kiliseye gittiğini belirtmektedir. Dini inanç ve bağlılık konusunda dört grup öne çıkmaktadır, Polonyalıların; yüzde 15'i her gün ibadet etmektedir ve dinlerine bağlıdır, yüzde 25'i Tanrıya inanmakla birlikte kiliseye seyrek giderler, yüzde 35'i kiliseye az gitseler de bir Tanrı inançları vardır, yüzde 25'i ibadet etmezler fakat Tanrıya inanırlar. (Özcan,2012:205)

Ülkede dinin devlet kurumlarındaki anlamının ve öneminin yüksek olduğu söylenebilir. Nitekim Polonya Milli Meclisi'nin duvarında da haç bulunmaktadır. Anayasanın 25. Maddesinin 4. Fıkrasında “*Polonya Cumhuriyeti ve Roma Katolik Kilisesi arasındaki ilişkiler Vatikan ile yapılan uluslararası antlaşma ve kanunla belirlenir*” denilmekte ve daha birçok yerde dine yer verilmektedir. Anayasasında dine ve Katolik inancına bu seviyede yer veren tek ülke Polonya'dır. Ayrıca 53. Maddenin 1. Fıkrasında “*Herkese din ve inanç özgürlüğü sağlanır*” denilerek diğer dinlere karşı da güvence verilmektedir. Katolik inancın, resmen dile getirilmese de örtülü bir şekilde devletin dini olduğu söylenebilir.

Öte yandan Polonya'da kilise, siyaset, toplum ve devlet kurumları üzerinde önemli bir nüfuz ve etkiye sahiptir. Hatta bazı din adamları siyasete girmekte ve bazı partilere açıkça destek verebilmektedir. Ülkede Katolik inancına karşı eleştirel düşünceler beyan edilmesi, reddedilmesi ya da buna benzer söylemlerde bulunulması mümkün değildir. Yalnız Katolik inanca değil Papa hakkında bir eleştiri yapmak dahi kanunlarla engellenmiştir. Nitekim Papa'yı eleştiren bir gazeteci, mahkemeye verilmiş ve suçlu bulunmuştur.

Kamu kurumlarıyla kilisenin ilişkisi 1989 yılında çıkarılan yasalarla düzenlenmiş daha doğrusu güvence altına alınmıştır. Ülkenin dini başkenti Gniezno olup şehrin piskoposu doğrudan Başpiskopos sayılmaktadır. Ayrıca Varşova Başpiskoposu genel Başpiskopos olarak kabul edilir. Vatikan'da Polonya asıllı din adamı oldukça fazladır. Nitekim Krakow Piskoposu olan kardinal Karol Wojtyła(Karol Voytua), II. Jean Paul adını alarak 1978 yılında “Papa” seçilmiştir. (İnal,2015)

Polonya'nın göçmen profili içerisinde etnik ve kültürel anlamda zıtlıklar yaşanmadığı düşünülmektedir. Örneğin Fransa'da siyahî Müslümanlar yaşadıkları toplumla dini ve kültürel paylaşımlarda bulunmazlarken Belarus, Ukraynalı ve Ermeni göçmenlerle Polonyalılar aynı değerleri paylaşabilmekte, birlikte aynı yemekleri rahatlıkla yiyebilmektedirler. Bu nedenle Polonya göçmenler konusunda biraz daha avantajlı durumdadır. Nitekim bu konuda Varşova Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezinden Pawel Kaczmarczyk, gelecek yıllarda bu

göçmenlerin kendilerini daha çok Polonyalı gibi görüp buna göre hareket edeceklerini ve Birlik'in diğer üyelerinde olduğu gibi entegrasyon sorunları yaşamayacaklarını ifade etmiştir. (Girit,2015)

Gözlemler ve kaynaklardan elde edilen bilgilere göre Polonya'da diğer AB ülkelerinde olduğu kadar olmasa bile özellikle son yıllarda gelişmeye başlayan ve henüz alt seviyelerde olan bir dışlanma ve İslamofobik eğilimden de söz edilebilir. Özellikle göçmenlerin dışlanmasında Polonya için iki özel durumun bilinmesinde yarar vardır. Birinci durumda göçmenler genellikle mevcut istihdamın ortağı ya da hak talep edicisi değil daha yüksek gelir elde etmek için AB içine göç eden Polonyalıların oluşturduğu boşluğun yerini almaktadır. Bu durum karşısında bir dışlanma ya da tepki doğmamaktadır. İkinci durumda ise diğer AB ülkelerine göç etmemiş düşük ücretle ve AB geneline göre görece daha zorlu şartlarda çalışan ve bu durumdan dolayı yoksul kabul edilebilecek düzeydeki Polonyalıların işlerini ve istihdam olanaklarını, ücretleri daha da aşağı çeken göçmenlerle rekabet etmesidir. İşte bu ikinci durum Polonyalıları göçmenlere karşı tepki göstermeye yöneltmektedir.

Çalışmanın hazırlanması esnasında ülkede kalınan süre zarfında kaynaklardan elde bilgiler ve gözlemlere dayanılarak genel olarak Polonya'da göçmenlere karşı ortaya çıkan tepkilerin sebepleri şu şekilde açıklanabilir;

- *“Halen yoksul sayılabilecek düzeyde olan Polonyalılar, göçmenlerin daha düşük ücret ve buna karşı daha fazla çalışması karşısında gelecekte durumlarının düzelebileceği umudunun az olması. Görüşmelerimizde yerel halkın umutsuzluğu çok sık dile getirilmiştir.”*

- *“Polonya PİSA testlerinde üst sıralarda yer almakla birlikte, nitelikli çalışanların ücretlerinde(Doğu'dan ve diğer ülkelerden gelen göçmenler nedeni ile) bir artış olmamakta ya da çok sınırlı kalmakta. Yabancı sermaye ile gelen şirketler nitelikli çalışanları genellikle kendi ülkelerinden getirdiği göçmenlere tahsis ettiğiinden üst düzey kadrolara erişmek çok zor olmaktadır.”*

- *“Polonya vatandaşlarının geçmişlerinde göçmenlerle birlikte yaşamadıklarını ve ülkenin homojen bir etnik yapıda olmasından dolayı göçmen varlığına alışmamış olduklarından göçmenlere karşı ön yargılı baktıkları söylenebilir.”*

- *“İşverenlerin yasa dışı istihdama yönelmesi nedeni ile iş bulmakta zorlanan ya da zor şartlarda çalışmak zorunda kalan Polonyalıların aynı koşullara razı olmak zorunda bırakılması.”*

- *“Göçmenlere dair olumsuz bir sosyal yargı vardır ve bundan dolayı yerel halk ile göçmenler birbirine karşı izoledir. Bunun nedeni olarak kültürel engeller, medyanın olumsuz etkileri, yerleşmiş gelenekler ve Polonyalıların muhafazakâr bir toplum yapısına sahip olması gösterilebilir.”*

- *“Ülkeye gelen göçmenlerin Lehçe yerine geldikleri ülke dillerini konuşması, Polonyalılarda yukarıda sözü edilen gelenekselleşmeden dolayı rahatsızlık uyandırmaktadır. Ayrıca yasa dışı göçmenlerin, bu ülkede belli bir süre kalmakla birlikte genellikle Polonya'yı transit ülke olarak görmeleri.”*

“AB içinden, medya ve diğer kanallardan göçmenlere yönelik olumsuz propagandalar. Özellikle Müslüman göçmenlerin sadece terör olaylarını göstererek toplum içinde korku ve endişe duyulmasına neden olmaktadır.”

Örneğin, 26.07.2015 tarihinde Polonya'nın Avrupa Birliği'nin göçmen paylaşımı kararı çerçevesinde, 2 bin göçmeni alabileceğini açıklaması üzerine Başkent Varşova'da göçmen karşıtları gösteri düzenlemiştir.

Protesto gösterisinde göçmen karşıtı yaklaşık 300 kişi *“bugün göçmen, yarın terörist”* şeklinde slogan atarak ülkeye fazla göçmen gelmesini eleştirmişlerdir. Tren garının önündeki grubun hemen yakınında ise bu gösteriye tepki veren 100 kişilik başka bir grup ise Polonya'da misafirperverliğin göstergesi olan ekmek ve tuz ile hazır bulunmuşlardır. Temmuz ayındaki gösteriden sonra Eylül ayında, Polonya yönetiminin yaklaşık 9000 sığınmacıyı kabul edeceğini ve Avrupa genelinde mültecilere sağlanacak maddi yardıma katılacağını açıklaması, ülkedeki aşırı sağcı grupların tepkisini yine çekmiştir. Başta başkent Varşova olmak üzere birçok kentte “göçmen” ve “İslam” karşıtı protestolar düzenlenmiştir.

Gösterideki pankartlarda “Müslüman sığınmacılar Avrupa'nın Truva Atıdır” sloganı da oldukça dikkat çekici bulunmuştur. (URL3, 2015) Bu ve buna benzer olayların engellenebilmesi için İslamiyet'in hoşgörüsünün tanıtılması gerekmektedir. Yine 14 Kasım 2017 tarihinde “Polonya'nın Bağımsızlık Günün” yürüyüşünde yer alan bazı grupların ayrımcılıklarını, “Beyaz Polonya” “Saf Polonya”, “Göçmenler Ülkeden Atılsın”, “Temiz Kan” sloganları atarken göstermesini ve buna karşı olan yürüyüşçülerin bir kısmının da ellerinde üzerinde “Kardeş Ulusların Beyaz Avrupası” yazısı bulunan bayraklar taşımasını da halen daha tedbir alınabileceğine örnek verebiliriz.

Polonya, dini inanç ve kültürel uyum bağlamında birbirine çok yakın ancak köken olarak pek çok etnik kimliği bünyesinde barındıran bir ülke olup inanç ve kültürel anlamda çekişme ve çatışmanın diğer AB ülkelerine nispeten daha az yaşandığı bir ülke olarak görülmektedir. Ancak daha önce de belirtildiği gibi, Suriyeli mülteciler konusunda Polonya, beklenen tepkilerin tam aksini göstermiştir. Polonya'nın, Ağustos 2015'de İtalya ve Yunanistan'ın yükünü hafifletmek için iki bin sığınmacıyı kabul edeceğini açıklamasıyla birlikte buna milliyetçi gruplar protesto gösterileri ile cevap vermiştir. Fakat önyargılara sahip olanlar sadece aşırı sağcılar ve milliyetçiler değildir.

Temmuz ayında açıklanan bir anket sonucuna göre katılımcıların yüzde 70'i Müslüman ya da Afrika ülkelerinden gelen sığınmacıları ülkelerinde istemediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların çoğu Hristiyan olmaları kaydıyla Suriyelilere sıcak bakmaktadır. (URL 4,2015) Yine Polonya'nın Gora Kalwaria kentinde göç ve İslam karşıtı eylem düzenlenmiş ve gösteriye katılanlar, mültecilerin farklı kültüre ve ahlaki değerlere sahip olduklarını, bu yüzden Avrupa'ya tamamen entegre olamayacağını savunmuşlardır. Eylemciler, Almanya'nın Köln kentinde yılbaşı gecesi yaşanan taciz olaylarını da göçmen karşıtlığını haklı çıkarmak için kullanmışlardır.(URL 5,2015) Aslında bu bakış açısı Avrupa genelinde yaygın olarak görülen bir bakış açısidir (Ulltan, 2016b:450) Ayrıca Polonya'da ülkenin doğusundaki Bialystoki şehrindeki bir özel okulda bir fizik öğretmenin

öğrencilerine sorduğu fizik problemi ülke çapında tartışmaya neden olmuştur. Öğretmenin öğrencilerinden çözmelerini istediği problem ise şu şekildedir (URL 6, 2015)

“Dört Suriyeli göçmen küçük bir salla Yunanistan’a doğru gitmektedirler. Salın ebatları 1 metre x 2 metre x 20 cm’dir. Yoğunluğu da 800 kg/m³. Eğer her bir mültecinin 60 kg olduğunu varsayarsak, salın su yüzeyinde kalması, yani batmaması için kaç mülteciyi suya atmamız gerekir?” Müdür Yardımcısı Elzbieta Stasiewicz öğretmene ihtar cezası verildiğini ve bu tür bir davranışı tekrarlaması halinde de işine son verileceğini söylemiştir.

Tüm bunlar İslamofobinin artış gösterdiğini kanıtlar niteliktedir. Ancak bu durumun uzun vadede kalıcı olmayacağı kanaati oluşmuştur. Çünkü ülkenin ucuz işgücünü üretime dâhil etmesi ve bu şekilde yabancı sermayeyi cezbedici modelde bir politika izlediği düşünülürse günlük ve popüler olarak kalması muhtemeldir.

Polonya’da öğretmenlerin ve kız öğrencilerin derslere başörtüsü ile girmeleri serbesttir. Hatta hastanelerde hemşireler başörtüsü konusunda herhangi yasaklamaya tabi değildir. Ülkede yaşayan Müslümanlara yönelik aşırı sağcı marjinal grupların birkaç küçük girişiminden başka İslamofobi konusunda belirgin ve rahatsız edici olay sayısı oldukça azdır. Ülke genelinde medyanın gündeme taşıdığı İslam karşıtı kampanyalar, Polonyalılar tarafından desteklenmiş gibi görünse de bu durum sistemli bir dizi eyleme dönüşmemiştir.

38 milyonluk ülkede ve belli lokasyonda yaklaşık 500 kişi ile telefonla yapılan anket sonucunda Polonya halkının yüzde 46’sı İslam’a ve Müslümanlara karşı olduğunu belirtmiştir. Ancak bu anket çalışmasının bilimsellikten uzak ve medya yönlendirmelerine dayanak olması amacıyla yapıldığı söylenebilir.

Polonya toplumu İslam’ı yeterince tanımadığından yabancı bir unsur olarak görmektedir. Ülkede İslam karşıtı söylemler artmakla birlikte, bunun da karşılık bulmasının yegane nedeni yukarıda da ifade edildiği gibi ülkede İslam ve Müslümanların tanıtılmasında yaşanan yetersizliklerdir. Çünkü diğer Avrupa ülkelerinin aksine Holokost’u yaşamış bir toplumun bu konuda ayrımcı ve dışlayıcı olması beklenmemektedir. İslam ve Müslümanlar hakkında bir şeyler öğrenmek isteyen Polonyalılar, bunları oryantalist alan yazından elde ettiği için bu yazındaki çarpıtma, önyargı ve kötülerden etkilenmektedirler.

Polonya’da yaşayan Müslümanların bazı sorunları 1936 yılından kalma olan kanunla Cuma namazlarında Polonya Cumhuriyeti’ne ve Cumhurbaşkanı’na dua etmeleri zorunluluğu*, sınırlı sayıda ibadethanelerinin oluşu ve Müslümanların Hristiyanlar gibi dini bayramlarında tatil yapamamalarıdır. Polonya makamları ve Müslüman toplum temsilcileri bu konuda

* “Bu kanun resmi olarak mevcut olmakla birlikte uygulanmamaktadır. İlgili kanun için bkz. <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19360300240> Şu anki Ukrayna, Litvanya topraklarının bir kısmı Polonya’ya ait iken Wrocław ve çevresi Almanya topraklarıydı. Buralarda da da Tatarlar fazlaydı. Ulus devlet politikası gereği Tatarların Devlete bağlı olduklarını her daim göstermeleri bu şekilde istenmiş ve zaman içinde de kanunlaşmıştır.”

görüşerek dayanışma ve hoşgörü ile bu durumun düzeltilmesi ve Müslümanlara sivil-dini haklar kazanması için yasa tasarısı hazırlanmasını kararlaştırmıştır. (URL 7,2015)

Avrupa'daki birçok medya kuruluşlarının İslamofobiyi gündeme taşımaları yer yer karşılık bulmasına rağmen küçük protestolar dışında etkili sayılabilecek bir karşı tutum yoktur. Öyle ki bazen başörtü takarak hergün farklı bir noktadan farklı numaralı otobüs ve tramvaylara binilmiş ve halkın tepkilerini ölçülmeye çalışılmıştır. Başörtüsü kullanarak toplu taşıma araçlarına binildiğinde, sadece meraklı bakışlara maruz kalınmıştır. Çarşaf giyinip dolaşıldığında ise bakışlar daha rahatsız edici boyuta ulaşmakla birlikte, genel olarak verilen tepkiler, diğer Avrupa ülkelerinden çok daha az ve sınırlıdır. Zira Polonya'daki Türkler genelde Leh kadınlarla evli olduklarından, ülke halkı Müslüman kadın profiline pek alışık değildir. Nitekim görüşülen kaynakların birçoğu da İslamofobiyi tetikleyen unsurlarla karşılaşmadıklarını söylemişlerdir.

İçlerinde yazmaya değer bulunan islamofobik olaylardan biri, kadın kaynaklardan bir tanesinin başına gelen durumdur. Kaynak kişi Polonya'ya yeni geldiği için Lehçe bilmemektedir ve de türbanlıdır. Yanına birinin yaklaştığını ve başörtüsünü göstererek kızgın ifadelerle bağırarak bir şeyler söylediğini fakat anlayamadığı için cevap vermediğini anlatmıştır. Bir diğer kaynak kişi ise, hamile ve türbanlı eşi ile alışverişe gittiğinde; bir kadının yanlarına yaklaşarak "*Avrupa'dasınız, Arabistan'da değil*" şeklinde bağırıldığını ifade etmiştir.

Tepkilerin ölçme sürecinde bazen elde taşınmakta olunan kitabın ön kapağına yapıştırılan "Being Muslim in Europe" ya da "Being Muslim in Poland" yazılı kitaplarla toplu taşıma araçlarını kullanarak tepkileri gözlemlenmiştir. İnsanlar genelde kitabın üzerinde ne yazdığına dikkatle bakıyorlar, üniversite civarında daha fazla kişi yabancı dil bildiği için, "kitabınıza bakabilir miyim" diyenler veya " içeriği nedir" diye soranlar olmuştur. Bir defa olumsuz bir durumla karşılaşmış, bir kadın yanımıza oturduğunda kitabı fark etmiş ve rahatsız olduğunu belli ederek yerinden kalkmış otobüsün en önüne gidip oraya oturmuş ve yol boyunca da gözleri ile takip etmiştir.

Yine başına Osmanlı fesi takılarak Varşova şehir merkezinde dolaşmış ve halktan şu şekilde tepkiler görülmüştür. "*benimde var Antalya'dan aldım*" , "*nasıl bir şapka o*" , "*Yahudi misiniz*" , "*çok ilginç bana satar mısın*" , diye soranlar bakıp gülenler garip karşılayanlar, küfürlü laf atmalar olmuştur. Ancak İtalya'daki gibi sert tepkilerle karşılaşılmamıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi genel olarak Polonyalılar Müslümanlık hakkında pek fazla bilgi sahibi olmadıklarından, sadece Arapların Müslüman olduklarını zannetmektedirler. Türkler için böyle bir imajın oluşmadığı görülmüştür. Bunun da Polonya'ya yerleşen Türk göçmen sayısının son zamanlarda artmış olmasından dolayı, Türk göçmene alışık olmamaları, gelen kişilerin Polonyalılarla evlenip Müslüman yaşayış biçimini benimsememiş olmaları, türbanlı kadın profiline az olması, Türkiye'de en çok bilinen yerin Antalya olması ve buranın da turistik bir şehir olması nedeniyle kapalı hanım sayısının az olması, görüşme yapılan göçmenlerin bir kısmının alkol ve domuz eti tüketimini yadırgamaması olarak sayılabilir. Başörtülü kaynakların hemen hemen hepsi, yadırgayan bakışlara maruz kaldıklarından ve

çocuk oyun parklarında diğer ailelerin yanlarına yaklaşmadığından bahsetmektedirler. Bazı kaynaklar, çocuklarının kabul görmesi için özellikle Türklerin yaşadığı yerlerden uzak olduklarını, Türk komşu edinmediklerini söylemişlerdir.

5. SONUÇ

Polonya'da Müslüman göçmenlere yönelik olarak filizlenme aşamasında olduğu görülen İslamofobik tutumların arka planında daha çok Birlik içinde yayılan fobik akımlar etkili olmaktadır. Bu akımlar aşırı sağcı siyasiler, medya ve yaşanan terör olayları nedeni ile güçlenmektedir. Ayrıca homojen ve sıkı bir Katolik inancı olan Polonya'da Müslüman göçmenlerin görünürlükleri arttıkça toplumun benimseme veya reddetme ikileminde kaldığı görülmüştür. Bu ikilemin yönünü ise ifade edildiği gibi Birlik içinden gelen fikir akımları yönlendirmektedir. Etnik ve dini temele dayanan ayrımcılık diğer Birlik ülkelerinden gelen fikir akımları ile kısmen taraftar bulsa da pratikte sınırlı kalmaktadır. Bunun da altında yatan dört temel nedenin olduğu görülmüştür: Birincisi, ülke diğer Birlik üyesi ülkelere göre oldukça homojen bir yapıda olup, İslam ve Müslümanların görünürlük oranı oldukça düşüktür. İkincisi, Birlik üyesi olduğu 2004 yılına kadar Doğu bloku ülkesi görünümünde olduğundan genel olarak göçün hedefinde olmamıştır. Üçüncüsü, halihazırda var olan göçmen toplumun büyük çoğunluğunun çoktan entegre olmuş başta Ukrayna ve Ermenistan kökenlilerden oluşmasıdır. Dördüncüsü ise, bu ülkede yaşayan Müslüman nüfusun diğer ülkelere göre daha az birlikte ve örgütsüz oldukları tespit edilmiştir.

Genel olarak Polonya'da diğer tüm AB ülkeleri gibi Müslüman ya da değil göçmen işgücüne ihtiyaç duymaktadır. Sanayi Devrimi ve yüzyıl başlarında işgücü ithaline kadar uzanan süreçte, Avrupa'da ucuza ve zorlu şartlarda çalışmaya razı yabancı iş gücü talebinin hep var olduğu ve var olacağı değerlendirilmektedir.

Polonya; her ne kadar diğer tüm Avrupa ülkeleri gibi göçmenleri sınırlamaya çalışıyor olsa da, kendi vatandaşlarının doğum oranlarını yükseltmek için teşvikler veriyorsa da, ekonomisinin çarklarının dönmesi ve insan gücüne duyduğu ihtiyacın karşılanabilmesi için göçmenlere ihtiyaç duymaktadır. Burada asıl mesele bu göçmenler seçilirken, insani değerlerin mi yoksa dini-siyasi ayrımcılıkların mı üstün geleceğidir. Savaş, açlık ve ölümden kaçan, yoksul, çaresiz insanların sesine kulak verip kucak mı açacaktır yoksa Avrupa'nın son modası kalifiye ve Hristiyan göçmenleri kabul edip diğerlerinin sessiz çılgınlıklarına ve Akdeniz'in sularında yitip giden canlara karşı kayıtsız mı kalacaktır, önümüzdeki günlerde yaşayarak görülebilecektir.

Özetle, Polonya diğer Avrupa Birliği ülkelerine göre; gerek çalışma izni alınması gerekse yaşam koşulları açısından çok daha rahat ve ulaşılabilir bir ülke olmasına rağmen son bir yıldaki Suriyeli göçmen akını sonrasında daha sert tutumlar göstermeye başlamış ve yasalarında da ilerideki günlerde sert politik adımlar atacağına sinyalini vermiştir. Kaynaklardan edinilen sınırlı bilgiler ve kendi gözlemlerimiz altında Polonya için söylenebilecek en doğru şey; 11 Eylül'den çok fazla etkilenmediği, göçmenler için rahat edebilecekleri, ayrımcılığa-İslamofobiye daha az maruz kalacakları ve son sürece kadar da göçmen işçileri ülkesine çekerek yükselen ekonomik değerlerini düşürmeden Avrupa'da söz sahibi olmaya çalışan bir ülke olduğudur.

KAYNAKÇA

- BRAGUE, REMI, 1995, Avrupa: Roma Yolu, (Çev., B. Çotuksöken), Kabalcı Yayınevi, İstanbul
- DEŞİLMEK ENES, 2014, Uluslararası Sistem ve Avrupa Birliği, Akademik Perspektif Aylık Süreli Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı;1
- GİRİT SELİN, Polonya Sezonluk İşçi Alıyor, http://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2006/08/060831_poland_worker.shtml, [E.T.05.06.2015]
- KOLUKIRIK, SUAT, 2014, Uluslararası Göç ve Türkiye: Yerel Uygulamalar ve Görünümler, Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks, Cilt 6, Sayı 2,
- İNAL, ERCAN, Mecmûa-yı Tevârih-i Osmânî, <http://www.polonyadan.com/polonya-hakkında-2/>, [E.T. 20.03.2015]
- MARCHESIN, PHILIPPE, 2003, Yeni Tehditler Karşısında Avrupa, Dünden Bugüne Avrupa Birliği, (Der. B. Dedeoğlu), Boyut Yayınları, İstanbul
- NEUMAN ,W.LAWRENCE, 2014, Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar 1, (Çev. Sedef Özge), Yayın Odası Yayınları, Ankara, ISBN: 9789944171069
- ÖZCAN, MEHMET, 2004, Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerinde Yasadışı Göç, (Ed. S. Laçiner, M. Özcan ve İ. Bal), USAK, Hayat Yayınları, İstanbul
- ÖZCAN ALKAN SEVİNÇ, 2012, Rusya ve Polonya'da Din, Kimlik, Siyaset, Küre Yayınları / Uluslararası İlişkiler Dizisi, İstanbul, ISBN: 9786055383176
- ROHLAND KLAUS, Bölgesel Rekabet Dinamikler, 2007, 6. Sanayi Kongresi, 26-27 Kasım, İstanbul
- TOKSÖZ GÜLAY, ERDOĞDU SEYHAN ve KAŞKA SELMİN, Türkiye'ye Düzensiz Emek Göçü ve Göçmenlerin İşgücü Piyasasındaki Durumları, IOM (International Organization for Migration), İstanbul, 2012
- ULTAN, ÖZLEM MEHLİKA, 2016a, European Cultural Integration Theories and Practices, International journal of Culture and History, Cilt 2, Sayı 4, Aralık
- ULTAN, ÖZLEM MEHLİKA, 2016b, The Effect of Cultural Factors on the European integration, 23rd International Academic Conference, Venice
- <http://www.eu4journalists.eu>, "Göçmenlik ve Sığınma", European Journalism Centre (EJC), <http://www.eu4journalists.eu/index.php/dossiers/turkish/C45/198/>, [E.T. 10.11.2014]
- <http://tr.euronews.com/2015/09/27/polonya-da-gocmen-karsiti-gosteri/> [E.T.27.09.2015]

<http://www.dw.com/tr/s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1-g%C3%B6z%C3%BCyle-avrupa/a-18648614> [E.T. 14.08.2015]

<http://tr.euronews.com/2016/01/24/polonya-da-gocmen-karsitlari-sokaga-indi/> [E.T. 24.01.2016]

http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/11/151112_multecisorusu_skandal [E.T. 12 kasım 2015]

<http://www.igmg.org>, “Polonya Müslümanları Haklarını İstiyor”,
<http://www.igmg.org/tr/haberler/yazi/polonya-muesluemanlari-haklarini-istiyor.html>,
[E.T. 15.03.2015]

<http://www.aksiyon.com.tr>, “Avrupa’nın “gizli gücü”” Polonya,
http://www.aksiyon.com.tr/dosyalar/avrupa-nin-gizli-gucu-polonya_538214, [E.T. 29.03.2015]